

Bidrag til en karakteristik af Malthe Møller.

Af

L. Koch.

I den bevægede tid i slutningen af forrige århundrede var det ikke vanskeligt at blive «en berømt mand». Tidsskrifterne med Minerva i spidsen kanoniserede stadig nu den ene, nu den anden af tidens talere og forfattere. Berømmelsen varede rigtignok ikke ret længe, og når man nu vil vide besked med disse storheders liv og gerninger, må man ofte møjsommeligt opsøge de spredte småtræk, af hvilke der kun med vanskelighed lader sig samle et tydeligt billede.

En af de mærkeligste af disse mænd med en forbigaaende berømthed er Malthe Møller. Han hører heller ikke til de helt glemte. Som forfatter af «Repertorium for fædrelandets religionslærere» er han ofte omtalt¹⁾. Men lige så stor opsigt som han den gang vakte, lige så ubemærket har han siden levet, uagtet han dog blev ved at

¹⁾ Talrige samtidige anmeldelser, deriblandt især Badens universitetsjournal III, s. 124—132, IV, s. 28—40 og s. 142, V, s. 140 og 173—182. — J. Møller, Balles levnet, Nyt theol. bibl. XII, s. 181—187. Helvegs kirkehist. II, s. 310—312. N. M. Petersen V, s. 194—196. L. Koch, N. E. Balle s. 129—134. Se desuden Stefens, Was ich erlebte, Schaldemoses oversættelse II, s. 239 og 242.

bruge pennen lige til sin død. Af hans senere skrifter er der ét, Natanael, som han selv fritager læserne for at gøre sig ulejlighed med ved følgende snurrige avertissement:

«Det hos boghandlerne A. & S. Soldin nylig udkomne skrift: «Nathanael, læsning for tænkende mennesker. Et anhäng til Repertoriet af Malthe Møller», er ikke det skrift, jeg selv i februarii måned d. å. har anmeldt under samme titel, men 4½ ark, der for 1½ år siden bleve trykte, af mig selv forkastede som aldeles uhensigtsmæssige og gjorde til makulatur. Afhandlingerne, det indeholder, vorde forandrede, udvidede og omarbejdede aftrykte i hint af mig selv anmeldte skrift, som endnu i år udkommer under en forandret titel. Det skal nemlig i stedet for Nathanael kaldes Ebeneser. Denne sags sammenhæng har jeg omstændelig forklaret i bladet «Dagen» nr. 146, hvilket enkelte nr. fås hos bogtrykker Seidelin i Pilestræde nr. 94 og på bogladerne for 3 β.

Kbhvn. D. 13. septbr. 1803.

Malthe Møller¹⁾.

I året 1808 udgav han et ugeskrift, Fortid og Nutid²⁾. Senere var han et år, fra september 1817 til november 1818, redaktør af «Dagsposten», et blad, som 1816 var oprettet af bogtrykker Bonnier, og først redigeredes af J. K. Høst. Men Malthe Møller blev snart uenig med forlæggeren, fordi bladet ikke var «populært og morsomt nok». Tilsidst redigerede han Berlingske tidende 1829—1834.

De egentlige biografiske efterretninger om M. M. ere meget sparsomme. Da han døde d. 22. juli 1834, anvendte det blad, han havde redigeret, kun 6—8 betydningsløse

¹⁾ Fallesens mandskr. 1803, II, s. 473.

²⁾ Dette har jeg ikke set. Det findes ikke paa universitetsbibl.

linier paa dødsanmeldelsen. Lidt vidtløftigere er «Dagen» 1834 nr. 177. Her findes omtrent alt, hvad N. M. Petersen har vidst: M. M. er født d. 24. novbr. 1771 i Helsingør; faderen, Peter Møller, var toldkontrollør, moderen en datter af amtsforvalter Malthes Brun¹⁾ i Kjøbenhavn. Han dimitteredes fra Helsingørs skole 1788, drog 1792 til Tyskland, privatiserede efter sin hjemkomst, dels i Danmark, dels i Norge, indtil han 1829 blev redaktør af Berl. tid.

Glanspunktet i hans liv er udgivelsen af «Repertorium for fædrelandets religionslærere», 5 hefter 1795—97, hvorved han vakte stor opsigt her hjemme. Vi skulle dog ikke dvæle hverken ved Repertoriets form eller indhold, så lidt som ved dets forhold til biskop Balle, der tidt er omtalt. Når N. M. Petersen siger, at hans virkning var større end Horrebows, da bør det rettes til, at han en kort tid vakte større opmærksomhed. Repertoriet oplevede kun lidt over én årgang, medens «Jesus og fornuften» holdt sig i tre år. Derimod skal her rettes en fejltagelse både hos N. M. Petersen og i mit eget skrift om biskop Balle. M. Møller var nemlig dengang han udgav Repertoriet, ikke i København, men opholdt sig i Jena. Han var taget hertil over Göttingen, hvortil han var rejst i året 1792, fordi han, der «følte det ydmygende i vore akademiske lavsindretninger», vilde undgå sine pårørendes bebrejdelser, fordi han ikke tog embeds-eksamen. Hvis man kan tro ham selv, hvad ingenlunde er afgjort, — Steffens siger, at han slet ikke omgikkes professorerne i Jena — havde han i Fichte og Paulus fundet to venner, der vilde vove det yderste for ham. I Göttingen siger han, at der var tilbudt ham en plads som adjunkt;

¹⁾ Navnene tyde på slægtskab med M. C. Brun. M. Møller skrev selv «Malthes» (ikke Malte).

men den vilde han ikke modtage, da han skyldte Danmark sine ævners anvendelse, «Danmark trænger til den». Længere nede i det samme brev til Nyerup¹⁾ er han ikke slet så patriotisk. Der hedder det: «Min beslutning er urokkelig. Jeg kommer ikke mere til Danmark. Udenfor det skal jeg finde den virksomhed, som Dominikanerhætter og aristokrater nægtede mig der.» I Jena fortæller han, at han kunde være bleven dr. theol.; men han vilde ikke sværge på formula concordiæ, der synes ham en formula discordiæ. Hvor længe han blev i Jena, kan ikke bestemt afgøres. I året 1798 traf Steffens ham der; da sad han i universitetets karcer for gæld. Han havde havt nogen formue, der altså har været fortæret, og han er formodentlig derved bleven nødt til at vende tilbage.

M. Møller siger selv, at hverken den, der afskrev hans manuskript, eller den, der bragte det paa trykkeriet, vidste hans navn. Dette synes at være sandt; og den mand, der var hans kommissionær, var vist nok R. Nyerup. Allerede J. Baden havde fundet det påfaldende, at «Lærde efterretninger» stode åbne for alle Repertørens markskrigerier. I den samling af breve til R. Nyerup, som findes på universitetsbiblioteket, findes der 4 fra M. Møller. De tre første fra 1795 og begyndelsen af 1796²⁾ ere underskrevne: «Udgiveren af Repertorium». Under det fjerde derimod fra 12. febr. 1796 findes hans navn, og efter brevets hele indhold synes det, at det er første gang, Nyerup har fået det at vide. Det hedder her:

«De har taget alt for megen del i Repertoriets den

¹⁾ Universitetsbibl. 12. febr. 1796.

²⁾ Dette brev er udateret. Men det refererer sig til Badens ann. i 1. h. af universitetsjourn. for 1796. Det er altsaa skrevet kort før det sidste, som strax skal omtales.

gode sag, til at jeg skulde tro, De nu vilde forråde den ved at smigre for vælden Jeg er udgiveren af Rep. Hele anlæget i mit værk viser, at det ingenlunde var min agt at blive anonym Jeg kender vort publikums indiskretion; jeg véd, at man må have et stempel for at tiltale det, at man må være patenteret af kongen og de høje kollegier for at forkynde sandheden. Jeg er præst i menneskehedens tempel, og mit kaldsbrev er det, apostelen omtaler, der ikke er skrevet med blæk, men af ånden. Sådant et kaldsbrev er let «kendeligt og læseligt for alle mennesker», men man får hverken konfirmation derpå i kancelliet eller kollats af biskoppen.»

Han taler meget om de forfølgelser, han er udsat for: «Jeg lever i Jena, det rå og vilde Jena, hvor en af vore landsmænd nylig relegeredes, med den yderste ulyst, men jeg véd mig intet andet sted så sikker som her.» Siden oktober måned, siden hans bekendtgørelse om annalerne¹⁾ er han på den skrækkeligste og grusomste måde mishandlet af vælden. Animus meminisse horret. Hans breve åbnes, og tre til ham under hans venners navne ere indeholdte i København. «Sig mig, er det ikke rædsomt?» Prof. Bang har sagt, at Repertoriet var skyld i ildebranden²⁾, grev Osten og andre stormænd have siden pjattet det efter. «Jeg falder som offer for de nederdrægtigste kabaler, men jeg vil falde som Ajax, der anrettede større nederlag blandt sine fjender, da han faldt, end da han sejrede.» Når Steffens fortæller, hvorledes Nyerup skaffede sig manuskriptet til Repertoriet

¹⁾ «De nordiske annaler», et tidsskrift, han vilde udgive. Den 8. novbr. indbød han Nyerup til at være medarbejder. Det var et af de mange løfter om, hvad han vilde udføre, som han aldrig havde haft nogen udsigt til at opfylde.

²⁾ Se Rep. 5. h. Brev til dr. og prof. B. ved Fredriks hosp.

fra trykkeriet og genkendte M. Møllers håndskrift og således opdagede, hvem forfatteren var, da er dette urigtigt; thi som ovenfor vist, han havde korresponderet med ham og kendte altså hans håndskrift, før han kendte hans navn. I øvrigt er den os levnedede korrespondance næppe fuldstændig. Det synes, at begyndelsen mangler.

Det ovenfor citerede af brevene til Nyerup viser, at M. Møller var den samme, når han skrev et privat brev, som naar han skrev for publikum. Det er de samme pralerier, den samme indbildning om hans egen storhed, den samme upålidelighed, naar han refererer facta. Det spørgsmål vender stadig tilbage: hvorledes var det muligt, at sådanne rodomontader endog blot en kort tid kunde gjøre så stor opsigt og finde bifald hos alvorlige og sandhedskærlige mænd som f. eks. Nyerup? Også præsten i Vium (siden i Gaverslund) N. Blicher, der i sandhed ikke var nogen ringe mand, glædede sig over, «at der i Repertoriet haves opsigt med lærerne», og angav selv både de duelige og de uduelige af sine embedsbrødre for det¹⁾. Steffens siger, at M. Møller var et mørkt, i sig selv indsluttet menneske, vist nok ikke uden kundskaber, men mest bevandret i literære kævlerier. Med professorerne i Jena havde han slet ingen omgang; men han besad en magt til at trække unge mennesker til sig, holde dem fast og da at beherske dem tyrannisk. Han kunde fuldkommen absorbere en sådan ung mand og bevogtede derpå hans skridt med lidenskabelig skinsyge. Denne magt øvede han over mere end de unge studenter i Jena, han øvede den en kort tid over hele det danske læsende publikum. Han har der-

¹⁾ Danske saml. II, s. 91. Rep. 5. h. «Brev fra en lærd og retskaffen mand, der er præst i Jylland».

for fuldkommen ret, når han siger i brevet af 12. febr. 1796 til Nyerup: «Min biografi er en psykologisk opgave for den tænkende mand». Men opgaven er dog ikke vanskelig at løse, han lader sig karakterisere i få ord: M. Møller var en fantast, så stor en fantast, at han troede på alle sine egne drømmebilleder. Når han siger, han er præst, så tror han det selv, når han fremstiller sig som en martyr for sandheden, har han grædt over sine egne lidelser, når han udmaler de forfølgelser, han er udsat for, og som ikke eksistere uden i hans egen indbildning, kan man være vis på, at han har iagttaget alle mulige forsigtighedsregler for ikke at falde i sine fjenders hænder. Alle skulde den gang konspirere, det lå i luften i revolutionstiden. Men naturerne vare forskellige. De mere udadvendte, som Malthe Brun, fandt fornøjelse i interessante forbindelser med «de svenske republikanere» og «de forenede Irlændere», M. Møller, der var en indadvendt natur, besørgede det altsammen selv. Han sidder i sin stue og konspirerer med sin fantasi om at fremkalde en revolution i religion og videnskab i Danmark, og straks tror han sig kaldet og skikket dertil. Han går videre, han tænker sig, hvad alle de, der have interesse af at holde på det gamle, biskoppen, kancelliet osv., ville gribe til for at forsvare sig mod så stor en fare, og straks er han overbevist om, at han er omringet af fjender og genstand for de lumskeste efterstræbelser. Det, der gjorde Repertoriet farligere end de fleste lignende skrifter, var, at det bar præg af en overbevisning; men dets indflydelse kunde kun vare så kort, fordi det snart måtte vise sig, at bag denne tilsyneladende overbevisning stod der ingen mand, men kun en fantast og et fantasibillede udklækket i en syg hjerne. Det hele måtte da gå i stykker, og de glimrende ord viste sig da som en skal, der kun skjulte

ligefrem usandhed. Det vilde dog være uret, når man vilde kalde M. Møller en ligefrem løgner og bedrager. Han bedrog ganske vist sig selv først, og når han skrev, mente han ikke at bedrage andre. Objektivt lyver han, så man ikke kan stole på et ord, selv af hvad han alvorligst forsikrer, men subjektivt taler han sandt.

Malthe Møller var selv hovedsagelig forfatter eller oversætter af, hvad der stod i Repertoriet; det faldt hans fantastiske natur let at iføre sig forskellige skikkelser, så J. Baden ligner ham med Proteus:

•Hver underfuld skabning han vekselvis sig påtager,
som en flammende ild, som et glubende dyr, som en vandstrøm. •

Dog havde han i det mindste én beslægtet ånd til medarbejder, nemlig Joh. Erik Berger¹⁾. Han var så uheldig at være adelig og have et von foran sit navn, hvilket generede ham meget; han vilde helst kaldes »borger» Berger. To og tyve år gammel gjorde han opsigt ved et skrift: »Dagens anliggende», Kbh. 1794. Han begynder med: »Uden I se tegn og underlige gerninger, ville I ikke tro». Men den daværende slægt, mente han, havde set tegn nok: Frankrigs politiske genfødselse og det fra Tyskland udgangne store fornuftevangelium. Denne unge mand, hvis forskruede stil i meget minder om M. Møllers egen, havde i Repertoriets andet hefte skrevet en afhandling om, hvorledes religionslærerne skulle arbejde på at gøre sig selv overflødige, og i det fjerde hefte et brev, der med den sædvanlige usandfærdighed angaves at være indsendt af en anonym. Han hørte formodentlig til dem, der en tid lang lode sig beherske af M. Møller. Men det varede ikke længe. I

¹⁾ Født 1772, opholdt sig som student i Göttingen og Jena, fra 1801 ejer af godset Seekamp i Holsten, 1814 prof. i filos. og astron. i Kiel.

Minerva for marts 1796 s. 346 lod han indrykke en erklæring, der rigtignok er sat på skruer, men som dog indeholder en slags tilbagekaldelse. Han påstår tillige, enten det nu er sandt eller ej, at begge stykkerne ere aftrykte imod hans villie. Når M. Møller skriver til Nyerup om den forfølgelse, han er underkastet, siger han: «Den mand, der anstiftede dette sorte forræderi imod mig, var Berger, på hvem jeg troede som på Gud».

Efter sin Hjemkomst til Danmark skaffede M. Møller sig et tarveligt udkomme ved forfatterarbejde, mest oversættelser. Adskillige sådanne findes i Fallesens teologiske månedsskrift. Selv siger han, at han levede af korrekturlæsning; men det er måske sandhed med modifikation. I årene 1806—1807 opholdt han sig hos en ven, købmand Heuch i Arendal. Der er ingen tvivl om, at det har været meget småt for ham. Hvor vidt det lykkedes ham at arbejde sig ud af sit fantasiliv, kan jeg ikke sige. Dog tyder det derpå, når nekrologen i «Dagen» siger, at han i de senere år anså Repertoriet, med hvis form og indhold han var lige misfornøjet, for et mislykket ungdomsarbejde og omtalte det sjældent og ugerne. «Dagsposten» som han redigerede 1817—1818, er det tammeste blad, der kan tænkes, der er ikke spor af opposition i det; det er fuldt af beundring, ikke blot for kongen og hans nærmeste, men for alle højere embedsmænd, både bisper og kancellideputerede, der havde været Repertoriets svorne fjender. Som redaktør af Berl. tid. havde han også et temmelig besværligt arbejde. Det er jo gerne det bedste middel mod ørkesløse drømmerier.

Men at han endnu 1805—1806 var den samme som før, viser et sammenstød, han havde med biskop Balle i disse år. Det er alt bemærket, at M. Møller aldrig havde fået embedseksamen. Efter sin hjemkomst indgav han en

ansøgning om, som det stundom tillodes, at måtte erhverve ret til at ansættes som præst ved at disputere i stedet for at underkaste sig eksamen. Han siger selv, at han har erhvervet sig erklæringer både fra hertugen af Augustenborg og det theologiske fakultet, der vare ham gunstige. Men der må dog have været noget i vejen; ti tilladelsen meddeltes ham ikke før 1813, og han benyttede den aldrig. Det var ikke biskoppen, der modsatte sig; ti han vidste ikke, at ansøgningen var indgiven, før Malthes Møller selv underrettede ham derom. I slutningen af året 1805 skulde der ansættes to feltpræster for tropperne i Holsten. Magister¹⁾ Malthes Møller indgav ansøgning om et af disse embeder, hvortil biskoppen skulde indstille. Men da D. L. 2—2—1 foreskriver, at ingen, som ikke har attestats, kan bringes i forslag til præsteembede, blev der intet hensyn taget til hans ansøgning. Han tilskrev da biskoppen et brev dateret natten mellem 12. og 13. decbr., hvori han beskyldte ham i de stærkeste udtryk for at have udvist en hadefuld og underfundig adfærd mod ham. Derved kom biskoppen tillige til at fremdrage et tidligere brev af samme indhold og skrevet i en lignende anledning d. 31. decbr. 1803, og hans samvittighed tillod ham ikke at lade sådanne beskyldninger sidde på sig; han besluttede altså at indgå med en forestilling til kancelliet, om hans forhold til mag. M. Møller måtte blive undersøgt til vedbørlig straf over mig, så fremt jeg findes skyldig, men uden mindste deraf flydende ulempe for hr. mag., da biskoppen ikke forlanger satisfaktion i nogen måde. Men da begge disse skrivelser vare opfyldte med så mange besværinger over andre mænd,

¹⁾ Således kaldes han både af Balle og kanc. Hverken hos Nyerup eller i nekrologerne findes der noget om, når og hvor han har disputeret.

vilde han ikke bringe dem videre, men lod ved notarius publ. gøre et uddrag af alle de steder, der angik ham selv. Hvor han ikke kunde undgå at medtage udtalelser om andre, udelod han navnene. Dette uddrag sendte han derpå M. Møller med forespørgsel, om han vilde vedkende sig det. Denne svarede d. 18. decbr., at han i Balles adfærd fandt en Resens, Svanes og Baggers episkopalånd, men forgæves søgte en Palladii, Brochmands og Harboes evangeliske sind, samt at han ikke plejede at tage afskrift af sine breve, når han skrev til skikkelige folk. Han var derfor berettiget til at fordre, at det tillodes ham under tilsyn af biskoppens amanuensis at afskrive sine breve på hans kontor, eller hvis biskoppen ikke syntes om dette forslag, da kunde han selv vælge en anden («dog NB ingen af stadens præster») til at afskrive dem. Endvidere hedder det: «Rigtignok ønskede jeg, da jeg læste Deres Højærværdigheds manifest, at de fejder, det bebuder, (visselig ikke herrens krige) måtte ved en våbenstilstand bero indtil ugen efter jul, så meget mere, da jeg har besluttet at kommunikere (3die gang efter at jeg kom hjem fra Tyskland). Men det får så at være. Hvi skulde også jeg, som Deres Højærværdighed har fradømt kristennavnet, turde glæde mig over hele kristenhedens frydefulde fest? Dog også det får så at være. Den San Benito hue, som Ds. Højærværdighed til forestående auto-dafé forfærdiger til mig, annammer jeg trøstigt af Deres hånd, ti den indvier mig til festens velsignelse.» Biskoppen vilde imidlertid ikke have M. Møller på sit kontor; han lod notarius publ. tage afskrift af brevene og sendte ham denne. M. Møller havde lovet, at «inden førstkommende mandag kl. 10» skulde hans svar eller rettere hans forklaring om begge hans breve være i bispegården. For ikke at forstyrre hans altergang, skrev Balle til ham, at det stod til ham

selv at udsætte dette svar til 8 dage efter nytår. Men det gik som sædvanlig, M. Møller gjorde hverken det ene eller det andet, og d. 16. januar 1806 skrev Balle altså til kancelliet, androg på undersøgelse af sit forhold og indsendte uddragene af M. Møllers breve. Kancelliet svarede under 1. febr.:

«Foranlediget ved Ds. Højærværdigheds forestilling af 16. f. m. angående Malthe Møllers besværinger over biskoppen, skulde man tjenstligst melde, at dette kollegium anser de af fornævnte M. Møller mod Dem gjorte angreb for aldeles ubeføjede og ufortjente, og at disses ugrund ved Ds. Højærværdigheds bekendte tænke måde og hele embedsførsel tilstrækkelig er bevist, hvorfor man altså anser al undersøgelse om Deres forhold mod merbemeldte mag. Møller for overflødig.»

Hvis denne resolution er bleven M. Møller bekendt, må det være gået op for ham, at nu nærede man ikke længer frygt for Repertoriets forfatter.

Balles skrivelse med bilag findes i kultusministeriets arkiv. Størst interesse har udtoget af M. Møllers breve af 31. decbr. 1803 og fra «natten mellem d. 12. og 13. decbr. 1805». Disse må formodentlig kunne findes fuldstændige i Sællands bispearkiv, og de vilde da være værd at gengive i deres helhed. Ti hvor upålidelig M. Møller end er, så var han dog godt hjemme i en mængde personlige forhold, især når der var lidt skandale ved dem. Men det udtog, biskop Balle har gjort for at indsende det til kancelliet, er behandlet med en sådan omhu for at få udeladt alt, hvad der berører andre end ham selv, at det i det mindste for os ofte er næsten uforståeligt og stiller os den ene gåde

vanskeligere at løse end den anden. Der skal derfor her kun gengives et udtog af biskoppens udtog, mest for at vise, hvor fuldstændig disse breve ere holdte i Reperatoriets stil.

Det er læsrevne sætninger af brevene, biskoppen anfører, hver under sit bogstav, i det første brev lige fra a til x, i det andet fra a til i. Hist og her indskyder han selv enkelte bemærkninger. Her er bestandig det samme bogstav sat foran som i originalen.

1. Skrivelse fra M. Møller til bisk. Balle af 31. decbr. 1803.

a. Det er med modstræbende hånd, at jeg henvender mig til Ds. H. med vedfølgende ansøgning¹⁾. Jeg skulde ikke have ulejliget Dem med disse linier fra en pen, der er Dem så forhadet, dersom ikke kongens bud gjorde Deres erklæring over ansøgningen til en uundgåelig betingelse for dens modtagelse i kancelliet. Indtil det sidste øjeblik opsatte jeg mit brev, fordi jeg ikke kunde overvinde mig selv til at tale skriftligen med en mand, der så bittert skuffede mit hjertes kæreste håb og sveg dets tillid til ham selv²⁾. Af Ds. H. kan jeg ikke vente nogen anbefaling i hvilket som helst anliggende. Det véd jeg såre vel. Ti De har gjort alt, hvad der stod i Deres magt, for at gøre en duelig og skyldfri mand ulykkelig. Enhver udsigt til at gavne mine medmennesker med flid og kundskab har De tillukket mig. Til palinodier bekvemmer jeg mig aldrig.

b. Jeg venter ikke denne ansøgnings anbefaling, og jeg har for megen følelse af mit menneskeværd til nogensinde at bede Dem at tale et eneste ord for mig. Gør, hvad Dem tykkes bedst. Jeg tror endog at burde lade Dem vide, at jeg har isinde at søge om notariatet ved det teologiske fakultet, som er bleven ledigt. Mine venner grunde deres håb om, at jeg får det, derpå, at det sker Dem uafvidende. Men nej! Ds. H.

¹⁾ Hverken udtogene eller biskoppens brev indeholder nogen antydning af, hvorom han den gang søgte.

²⁾ Ved sin opposition mod Rep. Se Bisk. N. E. Balle s. 130—134.

skal vide det af mig selv, at De itide kan arbejde imod mig, og publikum også her se Deres finger.

l. Jeg kunde i stedet for svar med bitter sandhed have kommenteret over et vist vers i Pauli brev til Titus; jeg kunde nævnet Dem et menneske, på hvem denne apostrofe i rette tid måske ikke vilde have været spildt. Men jeg vilde ikke bedrøve Dem, jeg vilde ikke tilintetgjøre Deres virkekreds. Est aliquid, quod in hostem non licet, tænkte jeg. Men så tænkte ikke De. Hver en krænkelse, der kunde såre mit hjærte, hver en giftdråbe, der kunde fortære min kraft, var Dem velkommen. Med hånende smil stødte De den forgiftede dolk i mit hjærte og spurgte mig: Vil du tro på Luther, den augsburgske konfession og den lille katekismus, der ere den herskende kirkes trosartikler, eller vil du fare til helvede med Semler, Teller og Løfler¹⁾?

m. De lover i Deres offentlige svar på mit brev, Pligtankeret 2. b. 3. h., aldeles uombedet at ville være mig, hvad Johannes var for hin fordærvede yngling. De forsikrer mig om, at De har hjærte til at være mig en Johannes, og siger til mig: Jeg har aldrig misbrugt noget menneskes fortrolighed!! Ad populum phaleras, ego te intus novi et in ente! Jo! *Ds. H.*, min svigeløse fortrolighed, min åbenhjærtede tillid har De misbrugt. De har handlet imod mig som hine biskopper, der løkkede Johan Huss til Kostnitz.

n. I højeste grad fornærmet kunde jeg umuligen holde en, jeg så højt og så oprigtigen fra min første ungdom har agtet, — for en hykler. Jeg overvinder mig selv, går til Dem i det håb, at vi måske kunne tale os til rette og et ufejlbarligt skandal forebygges. Med et hjærte fuldt af hengiven tillid nærmer jeg mig Dem. Røbede vel en af mine miner eller et af mine ord mindste ubeskedenhed? Og — hvorledes overfusede De mig! De behandlede mig ikke anderledes, end jeg, om jeg havde været biskop, vilde behandle en af disse gejstlige Hanswurster, der have afkastet deres præstekjole for at tillade sig

¹⁾ Alle disse forskrækkelige ting havde Balle gjort i sine artikler i •Pligtankeret• II, 3. h.

en adfærd, der beskæmmer deres stand og embede. På den inhumaneste måde beegnede De mig. De stikker fingrene i ørerne og vil ikke engang høre mig, og på Deres visitatser fortæller De, „at Repertøren har været hos Dem for at pønitere“. Gud bevare mig!

o. Uden mit vidende, imod mit ønske går justitsråd Pram dagen efter til Dem og ytrer den almindelige indignation over Deres adfærd imod mig. For hans skyld går jeg efter Deres udtrykkelige anmodning atter til Dem på den af Dem selv bestemte tid, og De — der selv har bestilt mig did, nægter Dem hjemme, uagtet jeg både ser og hører Dem. Da gjorde jeg det hellige løfte aldrig at betræde Deres dørtærskel.

v. Var den ædle N.N. (jeg skriver intet navn¹) biskop i Sællands stift, jeg var visseligen allerede, hvad jeg burde være, præst. Dog, det kan jeg helligen forsikre Dem, — jeg har aldrig ønsket Deres død, uagtet den vil åbne mig en virkekreds, hvortil jeg er duelig og værdig.

x. Det står ikke i Ds. H.'s magt at give mig erstatning for følgerne af den uret, som De har tilføjet mig. Kan De give mig min tabte helbred igen og min tabte sindsro? Måtte ingen efter min død nævne Dem som min morder!

P.S. Dette brev indhold véd ingen uden Ds. H. og jeg. Hvert ord deri sagt til og om Dem selv tage De i den bedste mening. I mit hjærte slumrer endnu en gnist af tillid til Dem. De kender uden min erindring den forpligtelse, som sigillum silentii pålægger en religionslærer. Intet af dette brev indhold behøver kundgørelse. Det rhapsodiske foredrag bedes Ds. H. at undskylde. Min tid er knap, jeg lever af at korrigere. Til dette åndsfortærende arbejde tvang De mig.

Hertil følger biskoppen: Ved dette sigillum silentii mig således foreskrevet holdtes jeg fra at røre videre ved det læste. Imidlertid kan sigillum silentii ikke forpligte en embedsmand til at fordølge de besværinges, som gøres over ham selv til krænkelser for hans tænke- og handlemåde. Men da brevet ikke kunde fremlægges uden at påføre andre embedsmænd ubehage-

¹) Balles anmærkning.

ligheder, måtte jeg den gang tie. Det faldt mig ikke ind at uddrage de besværinger, der angå mig selv, før nu i denne aften, da jeg modtog magisterens anden skrivelse.

2. *Skrivelse fra M. Møller til bisk. Balle.*
12.—13. decbr. 1805.

b. Hvor længe skal den skærsild vare, som Ds. H. af nidkærlighed for mit evige vel tændte for mig i året 1795, at jeg i den skulde søne Repertoriets brøde og lutres til samfund med den triumferende kirke?

c. Indeværende år har jo Ds. H. selv ordineret en mand til præst, der dels under sit navn, dels i det famøse blad: „Ortodoxien nedriver sig selv“ har spottet, hånet og beskæmmet — ikke kirkesystemet, men Jesu Kristi religion. Det har jeg aldrig gjort. Vil De selv parodiere Deres udtryk om Repertoriet (Pligtank. II, 3. h.): Dant veniam corvis, vexant censura columbis (sic)? Hin præst har på prent paskvilleret Dem selv. Når gjorde jeg nogensinde det¹⁾?

g. Jeg — en ringe mand for Deres skyld — endnu uden den virkekreds, jeg er berettiget til at fordre, — byder Dem, Sællands biskop, min hånd til udsoning. (Jeg, biskop Balle, er mig ikke bevidst at have nogensinde med vidende og villie forurettet mag. M. Møller; men jeg er mig bevidst aldrig at have båret had til ham, ligesom jeg heller ikke bærer endnu —, og altså behøves fra min side ingen udsoning.) Jeg tiltror Dem hjærte til at føle min uskyldighed i henseende til Deres anklage. (Hvad for en anklage? Når og hvor har biskop Balle

¹⁾ Det er ikke muligt at antage, at der ikke må være nogen sandhed heri. Af de 14 kandidater, der dette år bleve ordinerede, er der kun én, på hvem man kan tænke: P. H. Mønster, der siden blev præst i Ringsted og amtsprovst. Han ordineredes den 7. avg. til sognepræst i Gyrstinge og Flinterup. Han havde skrevet adskilligt i Iris og andre tidsskrifter og var forfatter til stykket „Troens kvaksalver“ (prof. F. L. Bang) i M. K. Bruns „Tria juncta in uno“. Om han også havde skrevet i „Ortodoxien nedriver sig selv“, kan jeg ikke oplyse. Så vidt jeg véd, er det ubekendt, hvem der udgav og skrev i dette blad.

anklaget mag. Møller?) Med hele min fordums tiltro vender jeg mig atter til Dem. (Jeg, biskop Balle, kender ingen forsætlig skyld, hvorved jeg skulde have forspildt den.) Oratio, meditatio, tentatio facit theologum — det tredje — ak hr. biskop: De jog mig ind i anfægtelsernes ild, lutret i teologiens gloende ovn træder jeg atter frem for Dem; med den ærbødighed, jeg skylder Deres embede, med den højagtelse, jeg bærer for Dem selv, spørger jeg Dem — De regne mig det ikke til onde, at jeg ikke véd at belægge mine ord —, om De ved at tale min sag med velvillie og iver uden tvetydighed vil indvie mig til en virkekreds, der for længe siden burde været min. (Hverken biskop Balle eller nogen anden biskop kan tale mag. Møllers sag på nogen måde til at blive præst, ej heller indvie ham, så længe kongen ikke har befalet, at han skal være befriet for attestats.) Vil De, at jeg skal have føje til at velsigne Deres minde, eller vil De ved at slukke den sidste gnist af håb i min sjæl friste mig til i fortvivlelsens, i dødens stund at forbande Deres minde som min velfærds, mit livs morder? (Biskop Balle véd med fuld vished, at han ikke fortjener et eneste menneskes forbandelse, men han nægter ikke, at den bitterhed, der fremlyser af slig trusel, indjager ham skræk og angst.)

h. Kan Deres Højærværdighed som teolog, som biskop, som menneske forsvare at foretrække et udueligt og uværdigt menneske af almén bekendt liderlighed, den ved en kongelig resolution afsatte N. N. for mig. Vist ikke¹⁾.

Hr. mag. tillægger i slutningen:

Hvad jeg vilde og måtte gøre, om jeg nogensinde skulde blive præst, har jeg aldrig dulgt — anstifte et skisma i kirken.

Dette antager jeg at være nedskrevet i hast uden videre betænkning.

¹⁾ Til Feltpræster kaldtes N. Boysen og L. C. Bergmann. De ordineredes d. 18. decbr. 1805. Da de altså begge vare kandidater, kan det ikke være til nogen af dem, han sigter.